

ŞİDDET ve FAŞİZAN MİLLİYETÇİLİK

Asım Karaömerlioğlu

Hrant Dink'in öldürülmesi birçok nedenden dolayı Türkiye'yi derinden sarstı ve yaşadığımız hayatın tüm veçhelerini sorgulamamızı sağladı. Özellikle de hemen her kesimde "**milliyetçiliğin yükselişinin**" nedenleri tartışılmaya başlandı. "**Öteki Türkiye'nin**" yüzünün sanıldığından da karanlık olduğu herkesin yüzüne bir tokat gibi çarptı. Bu yüzün altyapısını oluşturan milliyetçi pratikler ve ideolojiler üzerine daha derin düşünmeye başladık. Doğal olarak hemen herkes konuyla ilgili bir şeyler yazma ihtiyacı duydu. Ancak milliyetçiliğin yükselişi olgusunun gerçek dinamiklerinin yeterince irdelendiğini söyleyebilmek bence bir hayli güç.

Konuya en yaygın yaklaşım milliyetçiliğin genetik söylemsel özelliklerini vurgulamak oldu. Milliyetçiliğin ırkçı, şoven, "**ötekileştirici**" yönlerine dikkat çekilerek farklı bir tahayyül dünyası kurulmasını önerenler ağırlıktaydı. Ülke içindeki iç siyasal dinamiklere vurgudan, "**derin devlet**" çözümlenmelerine, Türkiye'nin ve dünyanın içinde bulunduğu geo-stratejik durumun analizine kadar çok çeşitli yaklaşımlar medyanın gündemine geldi. Milliyetçiliğin faşizan bir yön aldığı vurgulanarak, iki savaş arası Almanya ve İtalya gibi ülkelerdeki deneyimlerle benzeşen yönleri yazılıp çizildi. Ancak bütün bu "**milliyetçiliğin yükselişi**" ve 1930'lar tarzı faşizm yaklaşımları kanımca çok daha derin ve dipten gelen dalgaları görmemizin önünde bir engel.

İlk olarak şunu saptamakta fayda var: Türkiye ve dünyada bugün yaşanan olaylar iki savaş arası dönemdeki faşizm pratiklerinden ve onu oluşturan ideolojik tahayyül dünyasından çok büyük ölçüde farklıdır. Faşizm, Büyük Buhran ve

Birinci Dünya Savaşının getirdiği istikrarsızlık ortamını merkeze almadan anlaşılabilir. Bunlara ulusal ve uluslararası Bolşevizm korkusunu ve dönemin başına damgasını vuran işçi ve köylü isyanlarını da eklemek gerekir. Daha da önemlisi bu dönemdeki siyasal ve sınıfsal yapılanmaların özgüllüğüyle bugünün olguları tamamen farklıdır. Bütün bu farklılıklardan dolayı **İtalyan faşizmi** ve **Alman Nazizmiyle** yapılan hemen tüm analogiler havada kalmaya mahkûm olup, bizim bugün yaşadığımız süreci anlamaktan çok karartmaya yaramaktadır. O yıllar milliyetçiliğin sosyolojik düzlemde gençlik ve pekişme yıllarıyken, bugün sosyo-politik temellerini giderek yitiren bir tarihsel kavşaktayız.

Peki, o zaman "milliyetçiliğin yükselişi" olarak adlandırılan bütün bu olan biten ne? Kanımca süreci farklı

Bugün yaşanan, derin bir şiddet kültürünün hem Türkiye'de hem de tüm dünyada yükselişidir. Kendisini milliyetçilik diye yansıtan bu süreç çok daha genel bir tarihsel dalga, şiddetin yükselişinin, dışavurumundan başka bir şey değildir. Sadece Türkü milliyetçiler arasında değil, toplumun hemen her katmanında gözlemleyebileceğimiz, sıradan insanların sıradan hayatlarında şiddet kültürünün egemen hale gelmesidir. Gazetelerin günlük hayatla ilgili şiddet haberleri, örneğin okullardaki, maçlardaki ve trafikteki şiddet, meseleyi farklı eksenlere kaydırarak düşünmemizi gerekli kılmaktadır. Asıl üzerinde düşünmemiz gereken kilit nokta budur.

dillendirmekte fayda var: **Bugün yaşanan, derin bir şiddet kültürünün hem Türkiye'de hem de tüm dünyada yükselişidir.** Kendisini milliyetçilik diye yansıtan bu süreç çok daha genel bir tarihsel dalganın, şiddetin yükselişinin, dışavurumundan başka bir şey değildir. Sadece Türkçü milliyetçiler arasında değil, toplumun hemen her katmanında gözlemleyebileceğimiz, sıradan insanların sıradan hayatlarında şiddet kültürünün egemen hale gelmesidir. Gazetelerin günlük hayatla ilgili şiddet haberleri, örneğin okullardaki, maçlardaki ve trafikteki şiddet, meseleyi farklı eksenlere kaydırarak düşünmemizi gerekli kılmaktadır. Asıl üzerinde düşünmemiz gereken kilit nokta budur. (Bunu söylemiş olmak milliyetçiliğin diğer, söylemsel, yönlerinin önemsiz olduğunu söylemek değil elbet). O zaman, son yıllarda milliyetçiliğin temel harcını oluşturan bu şiddet kültürünün dinamiklerine bakmak hayati önem kazanıyor.

İlk olarak **dünya kaynaklarının dramatik bir şekilde tüketilmesi** olgusuna eğilmeliyiz. Geçen yıl yayımlanan Birleşmiş Milletler raporu dünyadaki kaynakların çok önemli bir bölümünün geri dönülmez bir şekilde tükenmiş olduğunu ortaya koymakta. Bunun çok dramatik ama açık bir anlamı var: Kaynaklar üzerine mücadele keskinleşmekte ve şiddetlenmektedir. Demokrasiler biraz da bolluk rejimleri olduğundan, hoşgörü ve diyalog az çok yeterli kaynakların olduğu yerlerde gerçek anlamda kök salabiliyor ancak. Küçülen pasta üzerine mücadeleler şiddetli geçeceğinden şiddet vurgusunu öne çıkaran siyasal hareketler güçleneceklerdir. Bu nedenle önümüzdeki süreçte toplumsal, siyasal ve diplomatik sorunların

şiddetle çözümünü yönündeki eğilimler artacaktır. Ki bu süreç Amerika tarafından zaten başlatılmıştır.

Kaynaklar üzerine sertleşen mücadelenin **artan nüfus baskısıyla** da beraber düşünülmesi gerekir. Benim doğduğum 1960'lı yılların sonlarından bugüne gelindiğinde Türkiye'nin nüfusu İKİ kat artmıştır. Benim üniversite sınavına girdiğim 1980'li yılların ortasından bugüne sınava giren öğrenci sayısı kat be kat artmıştır. Her ne kadar kaynaklar paralel şekilde artıyor gibi görünse de, artan sınıfsal dengesizlikler yüzünden ve nüfus artışıyla beraber kaynaklar üzerindeki mücadele keskinleşmektedir. Önümüzdeki dönemde küresel ısınmanın tarımda yapacağı tahribatlarla bu süreç daha da keskinleşecek, daha da şiddetlenecektir. Toprağın şiddeti çağırdığı bir yerde, insan doğasının fazlasıyla bu çağrıya cevap vereceğini görmek şaşırtıcı olmayacaktır. Aşırı milliyetçilik de böyle bir dalganın üzerine binecektir.

Gözden kaçırılan, ama her an, her dakika şiddet eğilimini güçlendiren bir başka gelişme **toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki derin dönüşümle** alâkalıdır. Dünyanın en tehlikeli, en şiddete meyyal toplumları kadınlara ulaşma gücünü çeken erkek nüfusunun arttığı toplumlardır. Maddi kaynaklara ulaşma mücadelesinden bile daha tehlikeli bir olgudur bu. Nitekim yoksulların yıllar yılı kendi ekonomik çıkarlarına büyük ölçüde karşıt sağ partilere oy vermesinin nedeni de belki budur, neden olmasın? Bizler yıllarca o insanların "yanlış bilinçlerinden" dem vurduk. Oysa aç, yoksul olmak kötü olmakla beraber, "modernleşen" dünyada karısını kaybetmemeye yönelik bir tepkiydi belki bu politik tercih. Hele hele sol ve sosyalistlerin toplumsal cinsiyet açısından haklı ve yerinde özgürleştirici söylemleri hatırlandığında. Siyasal hayatın merkezinin ekonomik temelleri, biraz da haklı olarak, o denli öne çıkarıldı ki toplumsal cinsiyet ilişkilerinin muhafazasının yoksul erkekler için ne denli belirleyici olabileceği üzerine kafa bile yorulmadı. Öte yandan yirminci yüzyılda kadınların toplumsal hayatta giderek daha fazla ağırlıklarını hissettirmeleri, iş hayatına girmeleri, özellikle de şehirli kadınların ekonomik güçlerini

kazanmalarıyla beraber ekonomik gücünü kaybeden, kadınlar karşısında görece ezilen bir erkeklik imajının çok yaygınlaştığı görülmektedir. (Kadınların çoğunun bir erkekte en çok aradıkları şeyin "güç" olduğu tüm istatistikler tarafından belirleniyor, lütfen bu gerçeği "medyanın ve burjuvazinin oyunu", "onların zihinlerimizi biçimleyen gücü" gibi zırvallıklarla da açıklamayalım!) Milliyetçi hareketlerin yoğun olarak eril hareketler olduğunu da sağır sultan bile duymuştur herhalde. İki savaş arası faşizmlerinin Batıda, kadınların sosyal hayattaki en görkemli yükseliş dönemlerinden birinin hemen ardından geldiğini de hatırlamakta fayda var.

Sonuç itibarıyla değişen toplumsal cinsiyet rolleri klasik erkeklik dünyasını derinden sarsmaktadır. Hal böyle olunca da maço, "delikanlı" bir milliyetçi kitlenin giderek hırçınlaşması ve artan bir şiddet eğilimine girmesi pek kolay sayısallaştırılamayan, ama hiç kuşkusuz önemli bir dinamik olarak belirmektedir. "Barda" filminde sembolize edilen şiddet eğilimindeki gençler hem yoksuldur, hem de o barların güzel kadınlarla dolu ortamına alınmamaktadır!

Yoksullaşmanın ve "**erişmemenin**" bu denli yakıcı bir sorun olarak yaşandığı dünyamızda ve Türkiye'de medya ise herkesi daha fazla tüketmeye çağırmakta, her koldan tüketimcilik, seksüel olanı dâhil, herkese pompalanmaktadır. İnsanlar tüketim ve seks için kışkırtılmakta, kışkırtılan ise gerçekleştirememekte, hüsrana ve ezilmişlik psikolojisi bu tür bir medyatik çılgınlık içerisinde geniş insan kitlelerinin en çok yaşadığı var oluş biçimine dönüşmektedir. Böyle bir ülkede "Çılgın Türkler" isimli bir kitabın en çok satan olmasına da şaşmamalı elbet!

Bir diğer dikkate almamız gereken dinamik **küreselleşmenin kaçınılmazlığı ve olumsuz etkileridir**. İlginçtir, hem küreselleşmeden hem de yukarıda tartıştığım gelişmelerden en çok yararlanan insanlar kozmopolit elitlerdir. Bu oyunda "milli vatandaş", "küresel vatandaş" karşısında giderek ezilmektedir. Yeni teknolojilerin yarattığı küresellik çağında hiçbir yerde kökü olmayan, olması da gerekmeyen, bir

ülkeye hiç ayak basmamış ama diyelim ki İnternet üzerinden oradaki kaynaklardan bol bol faydalanan "küresel vatandaşlar", "milli vatandaşlara" bir tehdit olarak görülmektedir. "Köksüz," sürekli hareket halinde ("tatillerinde bile yurtdışına giden"), "hiçbir yerelliğe ve geleneğe gönül borcu olmayan" bu "küresel vatandaşlar" dünyanın dört bir yanındaki milliyetçiler tarafından adeta Nazilerin Yahudi kurgularına benzer şekilde tahayyül edilmektedir. O nedenle de milliyetçilerimizin en çok nefret ettiği kişiler artık eskisi gibi komünistler değildir, kozmopolit elitlerdir.

Şiddet olgusunu besleyen bir diğer etmen, **adalet duygusunun ve hukuk anlayışının neredeyse yok olmasıdır**. Adalet duygusunun olmadığı yer ise şiddet için biçilmiş kaftandır. ABD'nin ve İsrail'in Ortadoğu'da yaptıkları zaten dünya çapında adalet duygusunu ve hukuk kavramını yerle bir etmektedir. Türkiye içinde de durum farklı değildir. Depremzedelerin açtıkları davalar zaman aşımına uğrayabilmiş, **Hrant Dink'in** yazdığı son derece masumane yazısı 301'inci maddeye takılabilmiştir, hem de her şey açık saçık ortadayken. Günlük hayatta dahi artık herkes kendi adaletini sağlamaya çalışmakta, mafya yaşadığımız hayatın her anında ve her alanında kendisini hissettirmektedir. Milliyetçiliği su götürmez **Cemil Çiçek'in** Adalet Bakanı olması da üzerinde ayrıca düşünülmesi gereken bir durumdur!

Bugün yaşanan şey basit bir milliyetçi yükselişin ötesinde şiddet eksenli bir damardan beslenen faşizan bir milliyetçiliktir. Sıradan faşizm. İki savaş arası klasik deneyimleri andırmakla beraber aslen farklılıkları ağır basan bir karaktere sahiptir. Tarih dışı ve basmakalıp söylemler dünyasına sıkışmış bir milliyetçilik yerine, şiddet olgusunun kilit rol oynadığı farklı bir milliyetçilik ile karşı karşıyayız. Unutmayalım ki tarihsel olarak faşist partiler hareket ve şiddeti yücelten partilerdir. Tüm dünyada hemen hepsinin adlarında bile bunu görmek mümkündür.

"Milliyetçiliğin iyisi kötüsü olmaz" gibi basmakalıp laflar tarihsel gerçeklikle örtüşmez. Sosyalizmin iyisi ve kötüsü olduğu gibi, milliyetçiliğin de çok farklı tezahürleri vardır. **Yusuf Akçura** ile **Nihal Atsız'ı** aynı potaya koyamayız! Bunların arasındaki farkları küçümsemek teorik bir yanlış olduğu kadar politik bir intihardır da. Kendini "milliyetçi" olarak gören ama diğer "milletleri" de insanlık ailesinin eşit bireyleri olarak gören (İtalyan milliyetçiliğinin Mazzini biçiminde ya da birçok anti-sömürgeci milliyetçi ideolojilerde görüldüğü gibi) bir söylemle, ırkçı ve şoven yaklaşımlar arasındaki ayrımı görmek gerek. Bugün yaşanan şey basit bir milliyetçi yükselişin ötesinde şiddet eksenli bir damardan beslenen faşizan bir milliyetçiliktir. Sıradan faşizm. İki savaş arası klasik deneyimleri andırmakla beraber aslen farklılıkları ağır basan bir karaktere sahiptir. / Tarih dışı ve basmakalıp söylemler dünyasına sıkışmış bir milliyetçilik yerine, şiddet olgusunun kilit rol oynadığı farklı bir milliyetçilik ile karşı karşıyayız. Unutmayalım ki tarihsel olarak faşist partiler hareket ve şiddeti yücelten partilerdir. Tüm dünyada hemen hepsinin adlarında bile bunu görmek mümkündür. Mussolini'nin ilham aldığı **Sorel'in** şiddet üzerine teorik olarak kafa yormuş birisi olması tesadüf değildir. O nedenle günümüzde şiddeti kamçılayan yukarıda saydığım bugüne has özgün dinamiklerin (ki göç hareketleri, küreselleşme, cemaatlerin çözülüşü ve İnternet gibi dinamiklere burada giremedim, Radikal2'de 26 Şubat 2006'da yayımlanan yazımda kısmen değinmiştim) en kolay örtüşeceği tarz faşizan bir milliyetçiliktir.

Ertuğrul Özkök gibi milliyetçiliğe "empatiyle" yaklaşanları dahi yutma ihtimali olan bu şiddet üreten ve daha da üretmesi beklenen sosyo-kültürel ortamda yaşamak istemiyorsak eskisinden çok daha acil olarak eşitlikçi ve adil bir toplumsal düzen kurmaya ihtiyacımız var! Sahicisinden, hem de hiç vakit kaybetmeden!

Toplumsal Ekoloji Dergisi'ne
abone olmak için

www.abonet.net

Tel : (0212) 210 01 10 (5 hat)

Faks: (0212) 222 27 10

* Bu yazı daha önce 23 Şubat 2007 tarihinde <http://www.bianet.org> sitesinde yer almıştır.